

Morfine, feiten en fabels

Interne Geneeskunde en Longgeneeskunde

Inleiding

In overleg met uw arts gaat u morfine gebruiken. Morfine behoort tot een groep geneesmiddelen, die morfineachtige pijnstillers of opioïden worden genoemd.

Waar in deze folder over morfine wordt gesproken, kan ook een ander opioïd bedoeld worden (zoals fentanyl of oxycodon). Morfine wordt voorgeschreven om pijn te verlichten en/of om benauwdheidsklachten te verminderen. Het gebruik van morfine kan bij u vragen oproepen. Deze folder is bedoeld om die vragen te beantwoorden en u op de hoogte te brengen van fabels en feiten over morfine. Heeft u na het lezen van deze folder nog vragen, bespreek deze dan met uw arts en/of verpleegkundige.

De functie van pijn

In het algemeen is pijn een belangrijk waarschuwend signaal. Pijn ontstaat wanneer een beschadigd deel van het lichaam via gevoelszenuwen een 'bericht' stuurt naar de hersenen. Meestal verdwijnt de pijn als de oorzaak ervan is weggenomen. Maar soms kan de oorzaak niet worden weggenomen, zoals bij bepaalde soorten kanker, maar ook bij andere ziekten zoals reuma. Dan heeft de waarschuwendende functie van pijn geen zin meer en is goede pijnbestrijding nodig.

De behandeling van pijn

Kortdurende, maar ook langdurige, ernstige pijn is vaak goed te verlichten met medicijnen. Pijnbehandeling gaat meestal via een stappenplan. De pijnbehandeling wordt gestart met paracetamol en/of een middel als ibuprofen. Morfine wordt hieraan toegevoegd als belangrijke volgende stap. Morfine zorgt ervoor dat het 'bericht' in de hersenen niet of minder sterk aankomt. Hierdoor voelt u de pijn minder.

De behandeling van benauwdheid

In het laatste stadium van longkanker, COPD of hartfalen kan benauwdheid voorkomen. Morfine is het meest effectieve middel om deze benauwdheid te verlichten.

Morfine: fabels en feiten

Morfine is een krachtig middel waarmee veel ervaring is opgedaan. Er zijn al veel patiënten mee behandeld. Toch bestaan er nog de nodige onduidelijkheden over morfine. Over morfine bestaan tal van fabels die we voor u proberen te ontzenuwen.

Fabel: Morfine werkt verslavend.

Feit: Verslaving is onder te verdelen in geestelijke en lichamelijke afhankelijkheid. Gebruikt u morfine als pijnstiller, dan is de kans op geestelijke afhankelijkheid zeer gering.

Een verslaving treedt op wanneer iemand zonder pijn morfine gebruikt, dan treedt er een bepaalde 'kick' op. Deze 'kick' treedt niet op wanneer morfine de functie heeft om pijn te verlichten. Zoals bij bijna ieder geneesmiddel dat langdurig wordt gebruikt, is er wel sprake van lichamelijke gewenning aan morfine. Dit is op zich niet schadelijk. Alleen als het gebruik van morfine plotseling wordt gestaakt, kan dat zogenaamde ontwenningssverschijnselen veroorzaken. Voorbeelden zijn: hartkloppingen, zweten, misselijkheid, braken en diarree. Deze verschijnselen kunnen worden voorkomen door de dosis geleidelijk te verlagen. Doe dit in overleg met uw arts.

Fabel: Van morfine heb je steeds meer nodig.

Feit: De kans op verslaving aan morfine is zeer gering.

De dosering morfine wordt alleen verhoogd wanneer de pijn of benauwdheid toeneemt. Dit bepaalt hoeveel morfine u nodig heeft. Daarbij is het goed om te weten dat de dosis van morfine in principe geen bovengrens heeft. Er zijn mensen die het honderdvoudige van de dosering waarmee ze gestart zijn, krijgen toegediend.

Fabel: Morfine werkt levensbekortend.

Feit: Het is een misverstand dat morfine alleen wordt gegeven in het eindstadium van kanker.

De veronderstelling dat morfine levensbekortend werkt, is niet juist. Morfine wordt niet voorgeschreven om de dood te bespoedigen. Ongeveer 25% van de morfine wordt gebruikt door patiënten met langdurige, chronische ziekten, zoals reuma. Morfine kan dus jaren achtereen als pijnstiller of als ondersteuning bij benauwdheidsklachten worden voorgeschreven. Ook kan morfine tijdelijk worden gegeven en daarna worden afgebouwd, zoals na een operatie.

Fabel: Morfine veroorzaakt ademhalingsmoeilijkheden.

Feit: Ademhalingsmoeilijkheden zijn geen gevolg van een behandeling met morfine. Alleen zeer hoog gedoseerde morfine-injecties in de aderen kunnen ademhalingsproblemen veroorzaken. Benauwdheid kan juist de reden zijn om te starten met morfine

Fabel: Van morfine word je suf.

Feit: Sufheid is een bijwerking die kan optreden tijdens de eerste dagen van de behandeling met morfine of na verhoging van de dosis morfine.

Vaak wordt de innerlijke rust, die optreedt als men geen last meer heeft van pijn, verward met sufheid en slaperigheid. Omdat pijn geen spelbreker meer is, kunt u beter slapen en na enkele dagen weer op krachten zijn om zo mogelijk deel te nemen aan het sociale leven. Blijft u suf, neemt u dan contact op met uw behandelend arts.

Fabel: Morfine heeft veel bijwerkingen.

Feit: De belangrijkste bijwerkingen zijn: sufheid, verstopping (obstipatie), misselijkheid, duizeligheid en verwardheid.

De meeste bijwerkingen gaan na enkele dagen tot weken vanzelf over, als u gewend bent geraakt aan morfine. Over sufheid is al geschreven in deze folder.

Verstopping komt vaak langdurig voor. Daarom zal uw arts altijd een laxermiddel voorschrijven. Het is belangrijk dat u dit middel inneemt zolang u morfine gebruikt. Ook is het van belang om voldoende vocht en vezelrijke voeding te gebruiken als dat mogelijk is.

Misselijkheid komt regelmatig voor. Soms schrijft uw arts een middel voor om misselijkheid ten gevolge van morfine te voorkomen.

Duizeligheid kan vooral optreden bij het opstaan uit bed of uit een stoel. Door rustig van houding te veranderen, kunt u hiermee rekening houden.

Verwardheid komt soms voor. Verandering van omgeving en gebruik van andere medicijnen kunnen oorzaak zijn van verwardheid. Morfine kan daarbij een rol spelen. Een voorstadium van verwardheid kan zich uiten in levendige dromen en moeite hebben om droom en werkelijkheid uit elkaar te houden. Als deze signalen zich voordoen, is het goed om ze te melden aan uw behandelend arts.

Chronische pijn en doorbraakpijn

Ondanks de behandeling van pijn met morfine, kan er sprake zijn van zogenaamde doorbraakpijn. Doorbraakpijn is pijn die plotseling optreedt ondanks het dagelijkse (standaard) gebruik van pijnstillers. Voor doorbraakpijn worden (morfineachtige) pijnstillers voorgeschreven die u dan extra kunt nemen. De werking hiervan is kortdurend: van twee tot vier uur. Voor chronische pijnen worden meestal langwerkende middelen gegeven.

Verschillende toedieningsvormen

Morfineachtige pijnstillers kunnen op verschillende manieren worden gegeven:

- via de mond (tabletten, capsules, drank of zuigtablet);
- via de neus (als neusspray);
- via de huid (pleister);
- via de anus (zetpil);
- via een injectie (spuit) (onder de huid);
- in een spier (of in een bloedvat);
- via een infuus (in een bloedvat of onder de huid);
- via een ruggenprik.

Belangrijke aanwijzingen

Het is belangrijk u te realiseren:

- houd goed overleg met uw arts en volg de voorschriften op;
- bij het instellen van de behandeling met morfine moet uw arts de juiste dosering bepalen. Het is daarom belangrijk dat u eerlijk en open bent tegen de arts en vertelt of en hoeveel pijn u nog heeft (dit wordt gemeten via een pijnscore). Maar ook wat de belangrijkste bijwerkingen zijn. Pijn kan grotendeels beheersbaar worden gemaakt, maar dat kan uw arts alleen samen met u;
- verhoog of verlaag nooit zonder overleg met uw arts de voorgeschreven dosis. Hierdoor kunnen respectievelijk bijwerkingen of ontwenningverschijnselen optreden;
- het gebruik van morfine kan leiden tot een verminderd reactie- en concentratievermogen. Bij dagelijkse bezigheden kunt u daar last van hebben. De Nederlandse wetgeving schrijft een rijverbod voor bij het gebruik van morfine;
- alcohol kan de bijwerking sufheid versterken. Wordt alcohol met mate genuttigd, dan zijn er geen negatieve effecten op morfine als pijnstilling. Gematigd alcoholgebruik is daarom toegestaan bij het gebruik van morfine.
- bewaar uw medicijnen altijd zó, dat kinderen er niet bij kunnen;
- houdt u tabletten over, lever deze dan in bij de apotheek. Ze worden dan op een verantwoorde manier vernietigd.

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Blijf daar niet mee rondlopen! Raadpleeg uw arts!

Belangrijke contactgegevens

- polikliniek Longgeneeskunde, route B23, telefoon (053) 4 87 26 10;
- Verpleegunit C6, Longgeneeskunde, route C61, telefoon (053) 4 87 24 85.
- Verpleegunit E6, route E61, telefoon (053) 4 87 24 71;
- Dagbehandeling Enschede, route E21, telefoon (053) 4 87 29 72;
- Dagbehandeling Oldenzaal, route 290, telefoon (0541) 57 40 25.

Bron

Patiënteninformatie: Folder 'Morfine fabels en feiten' van Integraal Kankercentrum Nederland, www.IKNL.nl

Tenslotte

U heeft recht op juiste en volledige informatie. Pas als u voldoende inzicht heeft, kunt u weloverwogen toestemming geven voor een bepaalde behandeling of een bepaald onderzoek. Als iets u niet geheel duidelijk is, vraagt u de behandelend arts dan om nadere uitleg.